

ประเด็นกฎหมายบางประการเกี่ยวกับผู้สืบสันดาน

ช.ชยินทร์ เพ็ชญไพศิษฏ์*

บทคัดย่อ

ผู้สืบสันดานเป็นทายาทโดยธรรมในฐานะญาติ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๖๒๙ อนุ(๑) ที่ถือได้ว่าใกล้ชิดกับเจ้ามรดกมากที่สุดและมีสิทธิได้รับมรดกของของเจ้ามรดกเป็นลำดับแรก เว้นแต่กรณีที่บิดามารดาเจ้ามรดกยังมีชีวิตอยู่ ก็ให้บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร

ผู้สืบสันดานแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ บุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรอง และบุตรบุญธรรม บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายเป็นบุตรที่เกิดจากบิดามารดาที่ได้จดทะเบียนสมรสกัน โดยถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นบิดา ส่วนหญิงผู้เป็นมารดานั้นถือว่าบุตรเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้นเสมอแม้จะมิได้มีการสมรสกับชาย เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติเป็นอย่างอื่น บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองโดยพฤติการณ์อย่างใด ๆ ให้ถือว่าเป็นเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิรับมรดกของบิดาที่เสียชีวิตได้นั้น ซึ่งการรับรองมิได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อสถานะเป็นบุตรนอกกฎหมาย ให้กลับกลายเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายแต่อย่างใด บุตรนั้นก็ยังคงเป็นบุตรนอกกฎหมายอยู่เพียงแต่เกิดสิทธิที่จะได้รับมรดกของบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น บุตรบุญธรรมไม่ใช่บุตรโดยกำเนิดของผู้รับบุตรบุญธรรม การรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมายเท่านั้น ในกรณีที่มีคู่สมรสจะรับบุตรบุญธรรมทั้งคู่ต้องจดทะเบียนรับเป็นบุตรบุญธรรมด้วยกันทั้งคู่ หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจดทะเบียนรับเพียงฝ่ายเดียว แม้อีกฝ่ายจะยินยอมไม่ถือเป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมด้วยแต่อย่างใด การรับบุตรบุญธรรมที่สมบูรณ์ทำให้บุตรบุญธรรมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น โดยที่บุตรบุญธรรมนั้นไม่สูญเสียสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวที่ได้กำเนิด

คำสำคัญ : ผู้สืบสันดาน บุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรอง บุตรบุญธรรม

---

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

บทนำ

ผู้สืบสันดานเป็นทายาทโดยธรรมในฐานะญาติ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๖๒๙ อนุ ๑ ที่ถือได้ว่าใกล้ชิดกับเจ้ามรดกมากที่สุดและรองลงมาคือบิดามารดา พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน ปู่ ย่า ตา ยาย และลุง ป้า น้า อา ตามลำดับ ซึ่งสิทธิในการรับมรดกของผู้สืบสันดานมีสิทธิได้รับก่อนญาติลำดับถัดลงมาในลักษณะญาติสนิทตัดญาติห่าง เว้นแต่กรณีที่บิดามารดายังมีชีวิตอยู่ ให้บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร[๑]

ผู้สืบสันดานที่มีสิทธิรับมรดกนั้น ได้แก่ บุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรอง และบุตรบุญธรรม ประเด็นข้อพิพาทในทางมรดกที่มักจะเกิดขึ้นโดยส่วนมากจะเป็นในกรณีระหว่างญาติที่มักไม่ยอมรับรู้ถึงสิทธิของบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรอง และบุตรบุญธรรม

บทความนี้ผู้เขียนตั้งใจจะนำเสนอประเด็นข้อกฎหมายที่น่าสนใจ จากแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ได้วินิจฉัยในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สืบสันดานผู้ที่เป็นทายาทโดยธรรมในฐานะญาติ ลำดับที่ ๑ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสิทธิของผู้สืบสันดานในแต่ละประเภท

ความหมายของผู้สืบสันดาน

ผู้สืบสันดาน หมายถึง บุคคลที่มีฐานะเป็นทายาทโดยธรรม ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิจะได้รับมรดกของเจ้ามรดกแบ่งได้เป็น ๓ ประเภทคือ

๑. บุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย

๒. บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรอง

๓. บุตรบุญธรรม

ผู้สืบสันดานประเภทแรก คือ บุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย ในทางกฎหมายถือว่าเด็กเกิดจากหญิงที่มิได้มีการสมรสกับชาย ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น เว้นแต่จะมีกฎหมาย

---

[๑] มาตรา ๑๖๓๐ ตราบใดที่มีทายาทยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขาดสายแล้วแต่กรณีในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๖๒๙ ทายาทผู้ที่อยู่ในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตายเลย

แต่ความในวรรคก่อนนี้มิให้ใช้บังคับในกรณีเฉพาะที่มีผู้สืบสันดานคนใดยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดกแทนที่กัน แล้วแต่กรณี และมีบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ ในกรณีเช่นนั้น ให้บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร

บัญญัติเป็นอย่างอื่นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๔๖ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่แก้ไขใหม่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่แตกต่างไปจากบทบัญญัติเดิมในกรณีเดียวกันที่ให้ถือว่าเด็กนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น กล่าวคือ เด็กนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดาเสมอไม่ว่ามารดาจะมีคู่สมรสหรือไม่ แต่ตามกฎหมายที่แก้ไขใหม่นั้นมีข้อยกเว้นว่าหญิงนั้นอาจไม่ใช่มารดาเด็กก็ได้หากมีกฎหมายบัญญัติเป็นอย่างอื่น แสดงให้เห็นว่าตามกฎหมายใหม่เด็กนั้นอาจไม่ใช่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของมารดาเสมออีกต่อไปเหมือนเช่นเดิม ซึ่งข้อยกเว้นดังกล่าวนั้นบัญญัติขึ้นมารองรับ ร่างพระราชบัญญัติการรับตั้งครรภ์แทน ที่กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกาอยู่ในขณะนี้ก่อนนำเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา

ส่วนผู้สืบสันดานจะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายหรือไม่นั้น คงต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงว่า บิดามารดาได้จดทะเบียนสมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หากมีจดทะเบียนสมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ถือว่าผู้สืบสันดานเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของชาย และถือว่าชายนั้นเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย

แต่หากไม่ได้จดทะเบียนสมรสผู้สืบสันดานก็เป็นบุตรไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเป็นบุตรนอกสมรสของเจ้ามรดกที่เป็นชาย ไม่มีสิทธิรับมรดก และถือว่าชายนั้นไม่มีฐานะเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย

การที่บุตรไม่ชอบด้วยกฎหมายจะกลับกลายเป็นบุตรชอบกฎหมายได้ ก็ต่อเมื่อบิดามารดาได้สมรสกันในภายหลัง หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร หรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๔๗

สำหรับคำพิพากษาของศาลฎีกาเรื่องแรกที่จะนำเสนอ มีประเด็นข้อกฎหมายที่น่าสนใจหลายประเด็นด้วยกัน โดยมีข้อเท็จจริงอยู่ว่าเป็นกรณีที่สามีภรรยาได้รับเด็กมาเป็นบุตรบุญธรรมและได้แจ้งเกิดต่อนายทะเบียนว่าเป็นบุตรของตน โดยไม่ได้จดทะเบียนรับเป็นบุตรบุญธรรมเด็กนั้นมีฐานะเป็นผู้สืบสันดานตามกฎหมายหรือไม่

ประเด็นข้อกฎหมาย ในกรณีที่มีการรับบุญธรรมแม้จะเกิดขึ้นก่อนที่พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติ บรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ.๒๕๑๙ จะมีขึ้นก็ตาม ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช ๒๔๗๗ ทั้งการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขในพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๔๗๘ โดยผู้รับบุตรบุญธรรมต้องขอต่อนายทะเบียน เพื่อขอให้จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒ แห่ง

พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๔๗๘ ประกอบกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัวพ.ศ. ๒๔๗๘ ข้อ ๒ วรรคสอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๖๓๖/๒๕๔๖ เมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๗๗ บรรพ ๕ และบรรพ ๖ แล้ว แม้จะมีบทบัญญัติมาตรา ๑๕๘๖ บัญญัติว่า "บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม ฯลฯ" และมาตรา ๑๖๒๗ บัญญัติไว้ด้วยว่า ".....บุตรบุญธรรมให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้" ก็ตาม แต่บุตรบุญธรรมในบทบัญญัติดังกล่าวหมายความเฉพาะ บุตรบุญธรรมที่จดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรมตามมาตรา ๑๕๘๕ เท่านั้น

ผู้ตายรับผู้คัดค้านที่ ๑ มาเลี้ยงอย่างบุตรบุญธรรม ทั้งไปแจ้งต่อกำนันว่าผู้คัดค้านที่ ๑ เกิดเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๙๘ เป็นบุตร แม้จะกระทำก่อนพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. ๒๕๑๙ แต่ก็ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช ๒๔๗๗ ทั้งการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขใน พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๔๗๘ โดยผู้รับบุตรบุญธรรมต้องขอต่อนายทะเบียน เพื่อขอให้จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๔๗๘ ประกอบกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัวพ.ศ. ๒๔๗๘ ข้อ ๒ วรรคสอง **ดังนั้น การที่ผู้ตายกับผู้คัดค้านที่ ๒ แจ้งการเกิดของผู้คัดค้านที่ ๑ ว่าเป็นบุตร จึงมิใช่เป็นการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมตามกฎหมาย ผู้คัดค้านที่ ๑** จึงมิใช่ทายาทหรือเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการจะร้องต่อศาลขอให้ตั้งตนเองเป็นผู้จัดการมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๑๓ วรรคหนึ่ง

สรุปได้ว่า แม้จะมีหลักฐานสูติบัตรว่าเป็นบุตร แต่ฝ่ายบิดาปฏิเสธความเป็นบุตรว่า เป็นเด็กที่ขอมาเลี้ยงอย่างบุตรบุญธรรม ดังนั้นจะต้องมีการจดทะเบียนรับเป็นบุตรบุญธรรม เมื่อไม่ได้จดทะเบียนไม่มีฐานะเป็นผู้สืบสันดาน จึงไม่ถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมไม่มีสิทธิรับมรดก

ปัญหาน่าคิดว่า แล้วถ้าหากว่าในกรณีดังกล่าว ผู้คัดค้านไม่ใช่ฝ่ายบิดา แต่เป็นทายาทคนอื่นจะอ้างในลักษณะเดียวกันได้หรือไม่ ผู้เขียนมีความเห็นว่า กล่าวอ้างไม่ได้เนื่องจากมีหลักฐานยืนยันความเป็นบุตรคือ สูติบัตรที่ระบุว่าเป็นบุตรของบิดามารดาอย่างชัดเจนหรือทะเบียนบ้านที่ระบุว่าเป็นบุตรถือเป็นเอกสารมหาชน ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้นหรือรับรองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๑๒๗ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง หากทายาทนั้นอ้างว่าไม่ถูกต้องนำสืบหักล้างความไม่ถูกต้องของเอกสาร นอกจากนี้แล้วศาลไม่น่าจะรับฟังการกล่าวอ้างดังกล่าวเพราะ

บิดามารดาก็ไม่เคยมีการปฏิเสธความเป็นบุตรมาก่อนเลยและถ้าจะบังคับให้บุตรนั้นไปตรวจ DNA พิสูจน์ความเป็นบุตร ก็คงไม่สามารถที่จะบังคับได้เช่นกันเพราะเป็นสิทธิส่วนบุคคล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๑๒/๒๔๓๗ สำเนาทะเบียนบ้านเป็นเอกสารมหาชน ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้นหรือรับรองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๑๒๗ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง เป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารนั้นมายันต้องนำสืบความไม่ถูกต้องของเอกสาร เมื่อไม่มีพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักเพียงพอมาสืบหักล้างจึงต้องถือว่า สำเนาทะเบียนบ้านนั้นถูกต้องแล้ว ผู้ตายได้รับรองว่า ต. เป็นบุตรของตน ต.จึงมีสิทธิรับมรดกของผู้ตาย **เมื่อ ต. ตายก่อนผู้ตาย ผู้คัดค้านซึ่งเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของ ต. จึงมีสิทธิรับมรดกของผู้ตายแทนที่ ต.**

ผู้สืบสันดานประเภทที่สองคือ บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรอง เป็นบุตรที่เกิดจากบิดามารดาที่มิได้จดทะเบียนสมรสกัน ซึ่งถือว่าเป็นบุตรนอกกฎหมายของบิดา และถือว่ามีประเด็นปัญหาขึ้นสู่ศาลมากเหมือนกันคือ ข้อโต้แย้งว่าบุตรประเภทนี้มีสิทธิรับมรดกของบิดาที่ตายหรือไม่ในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรม กฎหมายได้มีบทบัญญัติรับรองสิทธิของผู้สืบสันดานประเภทนี้ไว้ว่า บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๗

บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วให้ถือว่าเป็นเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิรับมรดกของบิดาที่เสียชีวิตได้นั้น ซึ่งการรับรองมิได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อสถานะเป็นบุตรนอกกฎหมาย ให้กลับกลายเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายแต่อย่างใด บุตรนั้นก็ยังคงเป็นบุตรนอกกฎหมายอยู่เพียงแต่เกิดสิทธิที่จะได้รับมรดกของบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น

ประเด็นข้อกฎหมาย ลักษณะอย่างไรที่ถือว่าเป็นการให้การรับรอง มีคำพิพากษาของศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๖๖๑/๒๕๔๔ ป.ซึ่งเป็นเจ้ามรดกและ บ. อยู่กินกันฉันสามีภริยากันโดยเปิดเผยเป็นที่รับรู้ของบุคคลอื่นทั่ว ๆ ไป และมีบุตรด้วยกันก่อนโจทก์แล้วคนหนึ่งซึ่งถึงแก่ความตายไปก่อนแล้ว **ป.ถึงแก่ความตายขณะ บ. ตั้งครรภ์โจทก์ พฤติการณ์ของ ป. และ บ. ที่ปฏิบัติต่อกันแสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่า ป. ยกย่อง บ. เป็นภริยาและยอมรับว่าเด็กที่เกิดจาก บ. เป็นบุตร บ.ตั้งครรภ์โจทก์ขณะที่ ป. ยังไม่ถึงแก่ความตายและไม่ปรากฏข้อเท็จจริงอื่นให้เห็นว่า ป. ปฏิเสธหรือไม่ยอมรับว่าเด็กในครรภ์ บ. ไม่ใช่บุตรของ ป. จึงต้องถือว่า ป. ได้รับรองว่าโจทก์เป็นบุตรและต้องถือว่า ป. ได้รับรองว่าโจทก์เป็นบุตรตั้งแต่อยู่ในครรภ์ บ.แล้ว** โจทก์จึงอยู่ในฐานะผู้สืบสันดานเหมือน

กับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของ ป.และเป็นทายาท ป.ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๖๒๗ และมาตรา ๑๖๐๔

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๘๒๓/๒๕๓๘ ผู้คัดค้านทั้งสองเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกับ อ. เจ้ามรดก อ.มิได้จดทะเบียนสมรสกับ พ. ซึ่งเป็นมารดาของผู้ร้อง ผู้ร้องเป็นบุตรนอกกฎหมายของ อ. ผู้ร้องนำสืบสมุดรายงานประจำตัวนักเรียนของผู้ร้องในชั้นมัธยมตอนต้นสายสามัญ ซึ่งมีข้อความระบุว่า **ผู้ร้องเป็นบุตรของ อ. กับ พ. กับมีข้อความที่ อ. ได้บันทึกลงในช่องความเห็นผู้ปกครองแล้วลงชื่อกำกับไว้ ทั้ง อ. เคยพาผู้ร้องไปให้พระภิกษุเปลี่ยนชื่อให้ นอกจากนี้ในใบมอบตัวสำหรับนักเรียนเข้าใหม่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญก็มีข้อความระบุว่า อ. เป็นบิดาของผู้ร้องและมีลายมือชื่อของ อ. ลงไว้ในฐานะผู้ปกครองของผู้ร้อง** ถือว่า อ.ได้รับรองว่าผู้ร้องเป็นบุตรของตนแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๖๙/๒๕๒๖ ชายไปอยู่กินกับหญิง และแสดงความสัมพันธ์ฉันสามีภริยาในที่ต่าง ๆ อย่างเปิดเผย เป็นการยอมรับว่าหญิงเป็นภริยา **มีการจัดเลี้ยงฉลองการตั้งครรภ์เป็นการแสดงออกถึงการรับรองว่าโจทก์ซึ่งเป็นทารกในครรภ์มารดาเป็นบุตรของตน โจทก์จึงเป็นบุตรนอกกฎมายที่บิดารับรองแล้ว** ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๖๒๗ และเป็นทายาทโดยธรรมมีสิทธิได้รับมรดกตามมาตรา ๑๖๒๙ (๑)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๓/๒๕๒๔ เจ้ามรดกอยู่กินกับมารดาโจทก์โดยไม่จดทะเบียนสมรส มารดาคลอดโจทก์เมื่อมาอยู่ที่บ้านอื่น **แต่เจ้ามรดกก็ยังมาดูแลแจ้งการเกิดว่าโจทก์เป็นบุตรให้โจทก์ใช้นามสกุล และให้ค่าเลี้ยงดูศึกษาเล่าเรียน เป็นพฤติการณ์ที่เจ้ามรดกรับรองว่า** โจทก์เป็นบุตรรับมรดกได้เหมือนบุตรชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๕๑-๑๑๕๓/๒๔๙๔ บุตรที่เกิดจากมารดาซึ่งมิได้จดทะเบียนสมรสกับบิดานั้น เมื่อบิดาได้ไปแจ้งให้อำเภอลงทะเบียนสำมะโนครัวว่า **เด็กนั้นเป็นบุตรตนและอยู่กับตนนั้นย่อมเป็นการเพียงพอที่จะฟังว่าบิดาได้รับรองแล้วว่าเด็กนั้นเป็นบุตรเขา** และบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วเช่นนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๖๒๗ ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย

สรุปได้ว่า บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิรับมรดก สำหรับการรับรองก็สามารถรับรองได้ตั้งแต่ขณะเด็กอยู่ในครรภ์มารดาหรือหลังจากที่เด็กคลอดออกมาแล้ว โดยมีพฤติการณ์ที่บิดาได้แสดงออกต่อบุคคลทั่ว ๆ ไปถึงการยอมรับ เช่น แสดงออกว่ามารดาของเด็กนั้นเป็นภริยา หรือ บิดาไปแจ้งเกิด หรือให้ใช้นามสกุล หรืออุปการะ

ให้การเลี้ยงดูโดยแสดงออกว่าเป็นบิดา หรือในการศึกษา เป็นต้น

ประเด็นข้อกฎหมาย ในกรณีที่บิดาให้การรับรอง บิดานั้นจะมีสิทธิรับมรดกของบุตรนอกกฎหมายที่ให้การรับรองได้หรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๔๔/๒๕๔๑ ผู้ตายเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๗ แต่ผลของบทกฎหมายดังกล่าวเพียงแต่ให้ถือว่าบุตรนั้นเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับมรดกของบิดาเท่านั้น **หาได้มีผลทำให้บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายกลับเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย มีสิทธิได้รับมรดกของบุตรในฐานะทายาทโดยธรรมตามมาตรา ๑๖๒๙ ด้วยไม่** ผู้คัดค้านซึ่งเป็นบิดาผู้ตายจึงมิใช่ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียในกองมรดกของผู้ตาย ไม่มีสิทธิคัดค้านหรือร้องขอต่อศาลให้ตั้งตนเองเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายได้ และปัญหาดังกล่าวมีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับแก่คดีได้อยู่แล้ว กรณีไม่ต้องด้วยมาตรา ๔ ที่จะต้องวินิจฉัยคดีตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น หรืออาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งหรือวินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๒๕/๒๕๔๐ ผู้คัดค้านที่ ๑ มิได้จดทะเบียนสมรสกับผู้คัดค้านที่ ๒ ซึ่งเป็นมารดาของผู้ตาย และไม่ได้อยู่กินฉันสามีภริยากันก่อนมีการบังคับใช้ ป.พ.พ. บรรพ๕ ซึ่งใช้บังคับ โดย พ.ร.บ.ให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช ๒๔๗๗ ผู้คัดค้านที่ ๑ จึงเป็นบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย แม้ผู้ตายเป็นบุตรนอกกฎหมายที่ผู้คัดค้านที่ ๑ ได้รับรองแล้ว ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๗ ก็ตาม แต่ผลของบทกฎหมายดังกล่าวเพียงแต่ให้ถือว่า **ผู้ตายซึ่งเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับมรดกของบิดาเท่านั้น หาได้มีผลทำให้บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายกลับเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับมรดกของบุตรในฐานะทายาทโดยธรรมตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๙ ด้วยไม่** เมื่อผู้คัดค้านที่ ๑ ไม่ใช่ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียในกองมรดกของผู้ตาย จึงไม่มีสิทธิคัดค้านหรือร้องขอต่อศาลให้ตั้งตนเองเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย และไม่อาจฎีกาโต้แย้งว่าพินัยกรรมเป็นพินัยกรรมปลอมหรือไม่มีผลบังคับได้

สรุปได้ว่า กฎหมายให้สิทธิเฉพาะบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองเท่านั้น ที่จะมีสิทธิรับมรดกของบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ แต่ในทางกลับกันบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นแม้จะมีการรับรองบุตรโดยพฤตินัยก็ตาม ไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตรที่ตนรับรองเพราะต้องตีความกฎหมายโดยเคร่งครัดที่กฎหมายบัญญัติไว้แต่ว่าให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย มิได้บัญญัติให้ถือว่าเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย นอกจากนี้แล้วก็คงเป็นการป้องกันมิให้มีการรับรองบุตรโดยวิธีนี้เพื่อหวังประโยชน์ในทางมรดกจากเด็กด้วย

ประเด็นข้อกฎหมาย ในกรณีที่บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองถูกทำละเมิดจนถึงแก่ความตาย บิดาที่ให้การรับรองนั้น มีสิทธิฟ้องเรียกค่าอุปการะ ค่าปลงศพจากจำเลยผู้ทำละเมิดได้หรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๔๙/๒๔๐๖ บุตรที่เกิดนอกสมรสจะกลายเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาได้ ต้องเป็นไปตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๒๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น

บุตรที่เกิดนอกสมรสซึ่งบิดาไปแจ้งทะเบียนคนเกิดว่าเป็นบุตร และได้อุปการะเลี้ยงดูอย่างบุตรโดยเปิดเผยนั้นเป็นเพียงบุตรที่บิดาได้รับรองแล้วตามมาตรา ๑๖๒๗ ซึ่งมีสิทธิจะได้รับมรดกในฐานะเป็นผู้สืบสันดานเท่านั้น แต่ไม่ทำให้เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ฉะนั้น จึงหามีสิทธิฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูในการที่มีผู้ทำให้บิดาถึงแก่ความตายไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๔๔๘/๒๕๔๓ โจทก์เป็นผู้เยาว์เป็นบุตรของนาง ด. กับนาย ป. ผู้ตาย ซึ่งอยู่กินฉันสามีภริยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน และผู้ตายก็ไม่ได้จดทะเบียนรับรองว่าโจทก์เป็นบุตรนาย ป. เพียงแต่ให้ใช้นามสกุลและให้การอุปการะเลี้ยงดูโจทก์ **และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๔ บิดามีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ส่วนบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วตามมาตรา ๑๖๒๗ บัญญัติให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีผลให้เป็นผู้มีสิทธิรับมรดกในฐานะเป็นทายาทโดยธรรมตามมาตรา ๑๖๒๙ เท่านั้น** เมื่อนาย ป. ผู้ตายไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูโจทก์ โจทก์จึงไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าขาดไร้อุปการะจากจำเลยผู้กระทำละเมิดเป็นเหตุให้นาย ป. ถึงแก่ความตาย กรณีดังกล่าวประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ในเรื่องครอบครัวได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งแล้ว จึงนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔ มาใช้บังคับไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๑๓/๒๕๔๖ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๔ บิดามีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ส่วนบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๗ ให้ถือเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีผลทำให้เป็นผู้มีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมเท่านั้น **เมื่อ ช. ผู้ตายไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายในการอุปการะเลี้ยงดูเด็กชาย ส. และเด็กชาย ว. บุตรของโจทก์ โจทก์ในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมของเด็กชายทั้งสอง จึงไม่มีอำนาจฟ้องเรียกค่าอุปการะจากจำเลยผู้ทำละเมิดแก่ผู้ตายได้**

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๐๙/๒๔๔๘ ป.พ.พ. มาตรา ๔๔๓ วรรคสาม **กำหนดให้ผู้กระทำละเมิดในกรณีทำให้เขาถึงตายรับผิดต่อบุคคลที่ต้องขาดไร้อุปการะ เฉพาะที่ผู้ตายมีหน้าที่อุปการะตามกฎหมายเท่านั้น** แต่ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๖๓ และมาตรา ๑๕๖๔ บัญญัติให้บุตรและบิดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูกันนั้น หมายถึงบุตรและบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ไม่มีบทบัญญัติกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้บิดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรนอกกฎหมายแต่ประการใด ดังนั้น แม้บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วจะเป็นทายาทโดยธรรมมีสิทธิรับมรดกของบิดาได้ แต่ก็ไม่มีสิทธิเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบิดา บุตรนอกกฎหมายจึงไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าอุปการะจากผู้กระทำละเมิดให้บิดาตนถึงแก่ความตายได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๐๒/๒๔๔๙ สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเกี่ยวกับค่าปลงศพตาม ป.พ.พ. มาตรา ๔๔๓ วรรคแรก เป็นสิทธิของผู้ที่เป็นทายาทจะเรียกร้องเอาแก่ผู้ที่กระทำละเมิดทำให้เจ้ามรดกถึงแก่ความตายภายใต้บังคับมาตรา ๑๖๔๙ และเมื่อโจทก์ที่ ๒ ถึงที่ ๔ เป็นบุตรนอกกฎหมายที่เจ้ามรดกซึ่งเป็นบิดารับรองแล้ว จึงเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดกตามมาตรา ๑๖๒๗ มีสิทธิฟ้องเรียกค่าปลงศพของเจ้ามรดก และเมื่อโจทก์ทั้งสี่ร่วมกันฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในการปลงศพดังกล่าว จึงไม่จำเป็นต้องระบุว่าโจทก์คนใดเป็นผู้ที่ออกค่าใช้จ่ายส่วนนี้จึงจะมีอำนาจฟ้องได้ โจทก์ที่ ๒ ถึงที่ ๔จึงมีอำนาจฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในการปลงศพได้

สรุปได้ว่า แม้บิดาจะให้การรับรองก็ไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรนอกกฎหมายที่รับรอง เพียงแต่การรับรองให้ถือเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีผลทำให้เป็นผู้มีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมเท่านั้น ดังนั้น แม้มีผู้ทำละเมิดจนบิดานั้นเสียชีวิต บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองก็ไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ทำละเมิดได้ แต่สามารถฟ้องเรียกค่าปลงศพจากผู้ทำละเมิดให้บิดาตายได้เพราะเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรชอบด้วยกฎหมาย มีฐานะเป็นทายาทภายใต้บังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๖๔๙

ประเด็นข้อกฎหมาย ในกรณีที่บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองจะฟ้องบิดาเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา เป็นคดีอุทลุมหรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๗/๒๔๔๘ จำเลยที่ ๑ กับมารดาโจทก์ทั้งสองอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาตั้งแต่ปี ๒๔๘๐ อันเป็นเวลาภายหลังใช้ ป.พ.พ. บรรพ ๕ เดิม และไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน ทั้งไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ ๑ จดทะเบียนรับโจทก์ทั้งสองเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาว่าโจทก์ทั้งสองเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของจำเลยที่ **๑ โจทก์ทั้งสองจึงเป็นเพียงบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของจำเลยที่ ๑ บทบัญญัติของ ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๖๒ ที่ห้ามฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งและคดีอาญา เป็นบทกฎหมายที่จำกัดสิทธิต้องตีความโดยเคร่งครัด จึงต้องถือว่าข้อห้ามดังกล่าวเป็นการห้าม**

เฉพาะบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายฟ้องบุพการีของตนเท่านั้น ฉะนั้น โจทก์ทั้งสองซึ่งไม่ใช่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของจำเลยที่ ๑ จึงมีสิทธิฟ้องจำเลยที่ ๑ ได้ไม่เป็นการต้องห้ามตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๖๒

สรุปได้ว่า การฟ้องร้องของบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองนี้ไม่เป็นคดีอุทลุมอันต้องห้ามแต่อย่างใด เพราะเป็นการห้ามเฉพาะบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้นที่กระทำไม่ได้

ผู้สืบสันดานประเภทที่สามคือ บุตรบุญธรรม ไม่ใช่บุตรโดยกำเนิดของผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งการผู้ที่จะรับบุตรบุญธรรมได้นั้นต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปี และต้องแก่กว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อย ๑๕ ปี การรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมายเท่านั้น ในกรณีที่มีคู่สมรสจะรับบุตรบุญธรรมทั้งคู่ต้องจดทะเบียนรับเป็นบุตรบุญธรรมด้วยกันทั้งคู่ หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจดทะเบียนรับเพียงฝ่ายเดียว แม้อีกฝ่ายจะยินยอมไม่ถือเป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมด้วยแต่อย่างใด การรับบุตรบุญธรรมที่สมบูรณ์ทำให้บุตรบุญธรรมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น โดยที่บุตรบุญธรรมนั้นไม่สูญเสียสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวที่ได้กำเนิด ดังนั้น บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับมรดก ๒ ทาง คือ

๑. รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม

๒. รับมรดกของบิดามารดาที่แท้จริง

ประเด็นข้อกฎหมาย บุตรบุญธรรมมักมีปัญหาถูกโต้แย้งสิทธิในการรับมรดกเพราะบรรดาญาติพี่น้องของเจ้ามรดกมักไม่ค่อยจะยอมรับรู้สิทธิของบุตรบุญธรรมที่ไม่ใช่เป็นบุตรที่แท้จริงของเจ้ามรดก เนื่องจากกฎหมายถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเป็นญาติลำดับที่ ๑ ทำให้ญาติพี่น้องซึ่งเป็นญาติลำดับหลังไม่มีสิทธิได้รับมรดก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๑๙/๒๕๒๙ โจทก์ที่ ๒ เป็นบุตรบุญธรรมของเจ้ามรดกถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดกเป็นทายาทอันดับ ๑ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๖๒๙ จำเลยเป็นบุตรน้องสาวของเจ้ามรดกเป็นทายาทอันดับ ๓ ย่อมไม่มีสิทธิรับมรดกรายนี้ แม้จำเลยจะครอบครองที่ดินมรดกบางแปลงตั้งแต่เจ้ามรดกยังมีชีวิตอยู่ก็หาใช่มีส่วนได้เสียโดยตรงในทรัพย์มรดกไม่ แม้ศาลได้มีคำสั่งตั้งจำเลยเป็นผู้จัดการมรดกแล้วหากปรากฏในภายหลังว่าจำเลยไม่มีส่วนได้เสียในทรัพย์มรดก โจทก์ที่ ๒ ซึ่งพิสูจน์ฟังได้ว่าตนมีสิทธิดีกว่าจำเลย ย่อมเป็นผู้มีส่วนได้เสียฟ้องหรือร้องขอให้ศาลถอดถอนจำเลยออกจากการเป็นผู้จัดการได้และศาลย่อมมีอำนาจที่จะถอดถอนและสั่งตั้งโจทก์ที่ ๒ เป็นผู้จัดการมรดกแทนจำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๓๗/๒๕๒๖ โจทก์เป็นบุตรบุญธรรมตามกฎหมายเก่า **และมิได้จดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ มาตรา ๑๕๙๘/๒๗** ไม่มีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม ซึ่งถึงแก่กรรมหลังจากที่ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ซึ่งได้ตรวจชำระใหม่แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๘๗/๒๕๒๓ บุตรผู้เยาว์ทั้งสามของผู้ร้องเป็นบุตรบุญธรรมโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย **จึงถือว่าเป็นผู้สืบสันดานของผู้ตายเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๖๒๗ และเป็นทายาทโดยธรรมผู้มีสิทธิรับมรดกในลำดับที่ ๑ ตามมาตรา ๑๖๒๙ ผู้คัดค้านที่ ๑ เป็นเพียงน้องร่วมบิดามารดาเดียวกับผู้ตาย ไม่มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายตามมาตรา ๑๖๓๐** จึงไม่ใช่ผู้มีส่วนได้เสียที่จะร้องขอต่อศาลขอให้ตั้งเป็นผู้จัดการมรดกได้ตามมาตรา ๑๗๑๓

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๒๒๑/๒๕๒๒ สามีเจ้ามรดกจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ภริยาซึ่งเป็นเจ้ามรดกยินยอมด้วย **บุตรบุญธรรมมีฐานะเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของสามีเจ้ามรดกเท่านั้น** ไม่มีสิทธิร้องคัดค้านขอให้ตั้งตนเป็นผู้จัดการมรดกของเจ้ามรดก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๗๑/๒๕๑๐ เมื่อมีการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมสมบูรณ์ตามกฎหมายแล้ว **บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม** ตามนัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๘๖ วรรคต้น และย่อมเป็นผู้สืบสันดานของผู้รับบุตรบุญธรรม มีสิทธิร้องขอต่อศาลขอให้ศาลสั่งให้ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นบุคคลเสมือนไร้ความสามารถ และให้อยู่ในความพิทักษ์ของผู้ร้องได้ตามมาตรา ๓๔ ประกอบด้วยมาตรา ๒๙ แห่งประมวลดังกล่าว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๙๗/๒๕๑๑ บุตรบุญธรรมย่อมเป็นบุตรบุญธรรมของผู้ที่จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมเท่านั้น **ไม่เป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมด้วย**

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๙๕/๒๕๐๖ ความยินยอมของบิดามารดาที่ให้บุตรของตน ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นนั้น กฎหมายไม่ได้บังคับว่าจะต้องทำเป็นหนังสือ

บิดาลงชื่อแต่ผู้เดียวให้ความยินยอมในการจดทะเบียนบุตรของตน เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นนั้น หากปรากฏว่ามารดามิได้กล่าวคัดค้านอย่างไรตลอดมาเป็นเวลา ๒๐ ปีเศษ และเมื่อเกิดมีคดีพิพาทเกี่ยวกับความสมบูรณ์ของการรับบุตรบุญธรรมนี้มาก่อนแล้วครั้งหนึ่ง มารดาก็ไม่ได้เกี่ยวข้องคัดค้านเลย **ดังนี้ พฤติการณ์ดังกล่าวฟังได้ว่ามารดาได้ให้ความยินยอมด้วยแล้วในการรับบุตรบุญธรรม**

สรุปได้ว่า บุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมเพราะกฎหมายถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายมีสถานะเป็นญาติลำดับที่ ๑ เหมือนบุตรทั้งสองประเภทที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น โดยจะต้องมีการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมอย่างถูกต้องตามกฎหมายจึงจะเกิดสิทธิในการรับมรดก ถ้าผู้รับบุตรบุญธรรมมีคู่สมรสจะต้องให้คู่สมรสจดทะเบียนรับเป็นบุตรบุญธรรมด้วย จึงจะถือได้ว่าเป็นบุตรบุญธรรมของทั้งคู่สมรสชายและหญิง

ประเด็นปัญหาที่น่าสนใจ คือ ประเด็นการรับมรดกแทนที่ของทายาทโดยธรรมที่กฎหมายให้สิทธิเฉพาะผู้สืบสันดานเท่านั้นที่มีสิทธิเข้ารับมรดกแทนที่ การรับมรดกแทนที่เกิดขึ้นได้ในกรณีที่ทายาทโดยธรรมในลำดับที่ ๑ ผู้สืบสันดาน ลำดับที่ ๓ พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ลำดับที่ ๔ พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน และลำดับที่ ๖ ลุง ป้า น้า อา ตายก่อนเจ้ามรดกหากทายาทในลำดับดังกล่าวนั้นมีผู้สืบสันดาน ผู้สืบสันดานนั้นมีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ ดังนั้น บุตรบุญธรรม มีสิทธิรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๙๕/๒๕๔๐ ผู้ร้องเป็นบุตรบุญธรรมของ จ. ซึ่งเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกับเจ้ามรดก และ จ.ได้ถึงแก่ความตายไปก่อนเจ้ามรดกเช่นนี้ **ผู้ร้องย่อมไม่มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกแทนที่ จ. ได้เพราะผู้ร้องไม่ใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงของ จ.** ผู้ร้องจึงไม่ใช่ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์มรดกของเจ้ามรดกในอันที่จะร้องขอต่อศาลขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกของเจ้ามรดกตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๗๓๑ วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๗๓/๒๕๒๘ ผู้สืบสันดานโดยตรงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๖๔๓ หมายถึง ผู้สืบสันดานในทางสืบสายโลหิตโดยแท้จริง บุตรบุญธรรมนั้นกฎหมายถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย มีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม **แต่บุตรบุญธรรมหาใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงของผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ จึงไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรม**

สรุปได้ว่า การรับมรดกแทนที่กฎหมายให้สิทธิเฉพาะผู้สืบสันดานโดยตรงเท่านั้นคือเฉพาะผู้สืบสันดานในทางสืบสายโลหิตโดยแท้จริงเท่านั้น ซึ่งก็คือบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรอง แต่ไม่รวมถึงบุตรบุญธรรมเพราะไม่ใช่เป็นผู้สืบสันดานโดยตรงของผู้ที่ตนเข้ารับมรดกแทนที่

บทสรุป

ประเด็นข้อกฎหมายจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับผู้สืบสันดานทั้ง ๓ ประเภทนั้น ทำให้ทราบถึงสิทธิของผู้สืบสันดานทั้ง ๓ ประเภทว่ามีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ประเด็นอาทิ

● ประเด็นการรับบุตรบุญธรรมโดยได้ไปแจ้งเกิดว่าเป็นบุตรของตน แต่ไม่ได้จดทะเบียนรับเป็นบุตรบุญธรรม ไม่ถือว่าเป็นบุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิรับมรดกในฐานะผู้สืบสันดาน เอกสารรับรองการเป็นบุตรพิจารณาได้จากสูติบัตรหรือทะเบียนบ้าน ซึ่งถือเป็นเอกสารมหาชน

● ประเด็นการรับมรดกแทนที่มีได้แต่เฉพาะบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายและบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองถือเป็นผู้สืบสันดานโดยตรงคือ เป็นผู้สืบสายโลหิตตามความเป็นจริง ส่วนบุตรบุญธรรมรับมรดกแทนที่ไม่ได้เพราะไม่ใช่ผู้สืบสันดานโดยตรง

● ประเด็นการรับรองบุตรนอกกฎหมาย บิดาสามารถรับรองได้โดยพฤติการณ์ต่าง ๆ นับตั้งแต่เด็กอยู่ในครรภ์มารดาหรือหลังจากที่เด็กคลอดออกมาแล้ว เช่น แจ้งเกิด ให้ใช้นามสกุล หรือให้ความอุปการะเลี้ยงดู เป็นต้น การรับรองนี้ก่อให้เกิดสิทธิแก่บุตรนอกกฎหมายที่สามารถรับมรดกของบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น ไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่บิดาไม่ชอบด้วยกฎหมายที่จะรับมรดกของบุตรนอกกฎหมาย

เอกสารอ้างอิง

เฉลิมชัย เกษมสันต์. (๒๕๕๑) **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

โชค จารุจินดา (๒๕๒๓) **คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก.** กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ (๒๕๔๐) **กฎหมายเบื้องต้นทางธุรกิจ.** กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เพรียบ หุตางกูร (๒๕๓๖) **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก.** กรุงเทพ ฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สะอาด นาวีเจริญ (๒๕๑๗) **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ครอบครัว.** กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.

อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง (๒๕๒๖) **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ ว่าด้วยมรดก.** กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์แสวงสุทธิการพิมพ์.

ค้นฎีกา DEKA ๒๐๐๗. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://www.supremecourt.or.th /webportal/supremecourt/index.php (๘ ธันวาคม ๒๕๕๒)

การผสมเทียมโดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://www.measwatch.org/autopage/show_page.php?t=&s_id=๔๒&d_id=๓๙(๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๒)

